

Дана Володимирівна ПОЛТАВСЬКА

старший викладач кафедри українознавства

факультету № 2 Харківського національного університету внутрішніх справ

Марина Сергіївна ПРОСКУРІНА

курсант навчальної групи Ф4–101

Харківського національного університету внутрішніх справ

ТЕРИТОРІАЛЬНІ ДІАЛЕКТИ ЛУГАНЩИНИ ЯК СКЛADOVA ЧАСТИНА МОВНОГО ФОНДУ НАЦІЇ

Сучасна українська літературна мова є основою спілкування в різних сферах. П. Чучка зазначає, що загально-національна українська літературна мова «однаковою мірою влаштовує не тільки киянина, одесита, полтавця і львів'янина, але й ужгородця і іршавця, перечинця і міжгірця, хустянина і рахівця, тобто кожного з 50 мільйонів українців». Але проблема співіснування літературної мови та територіальних діалектів є актуальною на сучасному етапі. Однак унормована мова не може вповні передати багатства лінгвокультурних здобутків народу. Тому, аби сформувати більш повне уявлення про національний мовний фонд, необхідно звернутися до аналізу такої сфери лексики, як діалектизми.

Діалекти – така група лексики, що характеризується територіальною обмеженістю функціонування, використовується носіями певної місцевості. Діалектизми – лексеми, що репрезентують той чи той діалект. Слід сказати, що сучасна українська літературна мова сформувалася безпосередньо на основі київсько-полтавської групи діалектів.

Знавці українських говірок, фахівці-мовознавці на основі характерних мовних рис – іноді дуже тонких, малопомітних – легко встановлюють область або навіть село, звідки приїхала людина, де вона народилася. Такі місцеві відмінності є в багатьох мовах і становлять основу тих єдностей, які в науці про мову називаються діалектами або говорами.

Ми зосереджуємо свою увагу на лексичних діалектизмах південно-східного мовного регіону, зокрема на діалектах Луганщини. Специфічними особливостями мовлення представників цієї місцевості є використання росіянізмів, подекуди фонема [ф] змінюється на [хф], [х] ([кóхта], [хв'éd'a]) тощо. Щодо конкретних лексичних діалектизмів, то наводимо тут такі: 1) іменники: вóтарап – легкий переляк, калдибáня – велика калюжа,

панёра – кошик для збирання плодів, цибарка – відро; 2) дієслова: їдя – дієслово із широкою семантикою руху, наближення; 3) прикметники: гáрний – зі значенням повний, товстий.

Окремо необхідно сказати про місцевий ономастикон (онім – індивідуальне найменування окремого одиничного об'єкту). Звернімо увагу на найменування вулиць с. Трьохізбенка Новоайарського району Луганської області. У мовленні жителів села функціонують такі назви: Смолянка (за поясненням місцевих, найменування утворилося внаслідок великої пожежі, що там відбулася), Низівка (назва за характерними рельєфними особливостями), Прикінець (знаходиться в кінці села). Також вживаються назви Середінка, Боянка, Шамилівка тощо.

Як зазначає С. А. Макарчук: кожному, кому дорога доля рідної мови, повинен записати діалектні слова та словосполучення рідної говірки, говірки того населеного пункту, в якому мешкає. Адже кожна говірка – це частина історії нашого народу.

Отже, під час розвитку літературної мови діалектизми сприяли її збагаченню, на сучасному етапі вони застосовуються в усному мовленні та у художніх творах для надання певного місцевого колориту.

Список бібліографічних посилань:

1. Жовтобрюх М. А. Проблеми взаємодії української літературної мови і територіальних діалектів. Мовознавство . – 1973
2. Іванишин В., Радевич-Винницький Я. : Мова і нація. – Дрогобич: Видавнича фірма “Відродження”, 1994. – 218 с.
3. Макарчук С. А. Етнографія України навчальний посібник Львів «Світ» 2004
4. Матвіяс І. Г. Засади української діалектології // Мовознавство. – 2000 № 1
5. Сучасна українська літературна мова. Лексика і фразеологія / За ред. акад. І. К. Білодіда. – К., 1973.

Анотація:

У роботі розглянуто деякі із територіальних діалектів Луганщини та їх вплив на літературну українську мову. Особливу увагу приділено впливу діалектизмів на усне мовлення.

Annotation:

Some of the territorial dialects of Lugansk region and their influence on the literary Ukrainian language are considered in the work. Particular attention is paid to the influence of dialectics on oral speech.